

Political Philosophy and Dealing with the Coronavirus Dealing with the Epidemic of Covid-19 from the Perspective of Contemporary Political Philosophy

Abdolmajid Moballeghi

Assistant Prof. of Philosophy, Institute for Humanities and Cultural Studies, Iran. Tebran.
a.moballeghi@ihcs.ac.ir

Abstract

This paper examines the capacity of contemporary political philosophy theories in dealing with the Coronavirus disease (Covid-19). It proposes a special categorization which helps to classify the meaning and understand the diversity of action and practice in the public sphere based on theories of political philosophy.

Based on this, four groups of meta-theories are identified: justice-oriented, tradition-oriented, result-oriented and freedom-oriented. In the next step, the paper identified the most important and better known theories within each of these meta-theories. In an attempt, based on a normative explanation of each of the theories of political philosophy, the theoretical capacity of political philosophy to understand the epidemic situation of the Coronavirus (Covid-19) and then to face it is studied. The research hypothesis is that to the extent that theories of political philosophy shift from justice-oriented holistic epistemology to Freedom-oriented non-holistic epistemology, their inclination toward controlling state management, such as social distancing, diminishes.

Keywords: Political Philosophy, Covid 19, Coronavirus, Justice, Freedom, Social Distancing.

This paper examines the capacity of contemporary political philosophy theories in dealing with the Coronavirus disease (Covid-19). The purpose of it is to study the diversity of governments' approaches in facing with the pandemic of Coronavirus (Covid-19), considering the talent of political philosophy theories in explaining policy-making logic leads to decision-making systems.

The paper, in its first attempt, has an epistemological approach. Then, based on a comparative methodology, it applies various theories of political philosophy to the situations that have now arisen due to the pandemic of the Coronavirus (Covid-19). Therefore, the comparative approach as the second step of the paper, is grounded in a special epistemological awareness obtained in its first step and during a philosophical study.

It proposes a special categorization which helps to classify the meaning and understand the variety of action and practice in the public sphere based on theories of political philosophy. Based on this, four groups of meta-theories in political philosophy are identified: justice-oriented theories, tradition-oriented theories, result-oriented theories and freedom-oriented theories. In its next effort, the paper identifies the most important and central notion within each of these meta-theories. It comes to the conclusion that in the first group the concept of "fairness", in the second group the concept of "community", in the third group the concept of "utility" and, finally, in the fourth group the concept of "liberty" are the most important inspiring notions. Thus, the paper focuses on these four important concepts that the efforts of contemporary political philosophy to fight against the spreading of Coronavirus (Covid-19), in its four main families of theorizing, can be traced mainly by referring to them.

Given this particular attitude to the disciplines of political philosophy in combating Coronavirus (Covid-19), and based on a chain of normative explanations of each of this main theories, the theoretical capacity of political philosophy to firstly understand the situation of living in the time of the Coronavirus (Covid-19) and secondly to face with it relying on the ability of these theories is studied.

The hypothesis of the article is that to the extent these theories shift from justice-oriented holistic epistemology to Freedom-oriented non-holistic epistemology, their inclination toward controlling state management, such as social distancing, diminishes. It means, from justice to freedom, the desire to formulate central control policies in the fight against Coronavirus (Covid-19), based on authorizing the governments to

support the most vulnerable portion of the society replaces with self-control policies that express the natural desire of individuals to avoid the consequences of infection by the disease.

This forms a spectrum on either side of which two distinct sets of policies can be identified in the fight against the epidemic of the Coronavirus (Covid-19): central policies based on the will of governments and decentralized policies based on the will of individuals. The diversity of policies against the virus on this spectrum can be highlighted.

This diversity starts with the policy of strict lockdown of cities, or even countries, and continues to “herd immunity”, which is nature's way of controlling viruses. Between these two poles on this spectrum, different policy approaches can be distinguished. These approaches, gradually moving from government-oriented to non-government-oriented policies, include policies like comprehensive Quarantine System, social distancing, and self-voluntary quarantine.

There is a basic assumption behind this spectrum; an assumption that gives meaning to the rhythm of change in political philosophy, from Freedom-oriented policies to result-oriented policies and then to tradition-oriented policies and then to justice-oriented policies (or in other words from right-to-left politics).

Based on this rhythm of change, one can explain the correlation of policies regarding the outbreak of the Coronavirus disease (Covid-19) with the central idea of the four attitudes mentioned in this paper in political philosophy.

Freedom-oriented theories: According to this group of theories in political philosophy, the independent will of citizens is superior to any other will; for this reason, a small government that is limited to its basic tasks is desirable for this group of theories, and they are strongly opposed to large governments. Thus, these theories do not support state-centered intervention to combat the Coronavirus disease (Covid-19).

Result-oriented theories: This group of theories, more than any other issue, thinks about the result and utility of policies and, in their institution, are based on systematic attention to results and functions. The policy-making of result-oriented theories against the pandemic of the Coronavirus (Covid-19) is related to this central principle. A systematic approach to results is not necessarily compatible with supporting the most vulnerable in society; because, in many cases, allocating resources to a small group of society, due to its vulnerability, causes bigger problems for a larger part of society. However, if not paying attention to the weakest

part of the society causes problems for the whole society, this group of theories does not have a philosophical and fundamental problem with the intervention of the government.

Tradition-oriented theories: Tradition, as the underlying structure and constructive of the society, determines how governments fight with the Coronavirus disease (Covid-19) based on this set of theories. This means that governments, as representatives of the people in the public sphere to protect traditions, have both the talent and ability to intervene in the process of combat the Coronavirus (Covid-19). However, this interference, as assumed, should not jeopardize the integrity of society, as a bearer of continued and valuable traditions.

Justice-oriented theories: This group of theories, because of their special attention to the distribution of opportunities for the promotion of justice and fairness, are systematically interested in government policies. The result of this approach to combating the Coronavirus (Covid-19) is to prioritize the important task of supporting the most vulnerable section of society for the government. In this way, society relies on a broad government to fight the Coronavirus (Covid-19), which primarily finds itself responsible for providing all citizens with a minimum of ability to overcome this pandemic.

References

- 0 Adelson, Howard L. (1995) "The Origins of a Concept of Social Justice" in *Social Justice in the Ancient World*, ed. K. D. Irani and Morris Silver, Westport: Greenwood Publishing Group.
- 0 Battin, M. Pabst; Francis, Leslie P.; Jacobson, Jay A.; Smith, Charles B. (2009) "The Patient as Victim and Vector: Ethics and Infectious Disease", New York: Oxford University Press.
- 0 Crosby, Alfred W. (2003) *America's Forgotten Pandemic: The Influenza of 1918*, New York: Cambridge University Press.
- 0 Gerstman, B. Burt (2003) "Epidemiology Kept Simple: An Introduction to Traditional and Modern Epidemiology", 2d Ed. New York: John Wiley & Sons.
- 0 Heywood, Andrew, *Politics* (2010) Trans. Abd o alrahman e Alem, Tehran: Ney Publication {in Persian}.
- 0 Rawls, John (1971) "A Theory of Justice", Cambridge MA: Harvard University Press.
- 0 Taylor, Steven (2019) "The Psychology of Pandemics: Preparing for the Next Global Outbreak of Infectious Disease", Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

مجله علمی پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز

سال ۱۴ / شماره ۳۱ / تابستان ۱۳۹۹

فلسفه سیاسی و مواجهه با کرونا

مواجهه با همه‌گیری ویروسی کووید-۱۹ از منظر فلسفه سیاسی معاصر

عبدالمجید مبلغی

استادیار گروه فلسفه، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ایران، تهران.

a.mobaleghi@ihcs.ac.ir

چکیده

این نوشتار به بررسی ظرفیت نظریه‌های فلسفه سیاسی معاصر در مواجهه با ویروس کووید-۱۹ می‌پردازد. جهت انجام این مهم نویسنده به پیشهاد طبقه بندی ویژه‌ای برای فهم تنوع حاکم بر منطق اقدام و عمل در حوزه عمومی بر اساس نظریه‌های فلسفه سیاسی همت می‌گمارد و سپس، از منظر آگاهی ناشی از این طبقه‌بندی مفهوم پردازانه، سطوح مختلف درک موقعیت به لحاظ فلسفی را در مواجهه با این ویروس همه‌گیر به بحث می‌گذارد. بر این اساس چهار گروه نظریه‌پردازی عدالت-محور، سنت-محور، نتیجه-محور و آزادی-محور معرفی می‌گردد. نوشتار می‌کوشد، در تلاشی ابتدائاً معرفت‌شناسانه و سپس ظرفیت‌سنجانه بر پایه نظام هنجاری ناشی از هر یک از نظریه‌های فلسفه سیاسی، امکان‌های پیش روی این دیسپلین‌های نظری را جهت فهم موقعیت همه‌گیری ویروس کرونا و سپس مواجهه با آن توضیح دهد. مقاله قادر به شناسایی طیفی از امکان‌ها، بر اساس رویکردی انتقادی و تحلیلی، می‌گردد. فرضیه پژوهش آن است که به میزانی که نظریات فلسفه سیاسی از سمت معرفت‌شناسی کل نگر متعین پیرامون عدالت‌گرایی به سمت معرفت‌شناسی جزءنگر نامتعیین پیرامون آزادی‌گرایی تغییر موقعیت می‌یابند، استعداد سیاست‌گذاری کنترل پایه و محدودیت‌گرا در جامعه کاهش می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: فلسفه سیاسی، کووید-۱۹، ویروس کرونا، عدالت، آزادی، فاصله‌گذاری اجتماعی.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۴/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۳

مقدمه

ویروس کووید-۱۹ (covid-19)، از خانواده ویروسی کرونا (corona virus family)، بحرانی فراگیر را شکل بخشیده است. همه‌گیری‌شناسان (epidemiologists) پیش از این ظرفیت چنین بحرانی را پیش‌بینی کرده بودند (Snowden, 2019: 3) و احتمال پدیداری امراض همه‌گیری (pandemic diseases) هم چون کرونا را گوشزد نموده بودند. (Taylor, 2019: 5-12) مشخصاً آن‌ها، با توجه به ویژگی‌های ویروس‌شناختی انواع آنفولانزاها و سرماخوردگی‌ها، که تغییرپذیر و انتقال‌پذیر هستند (Crosby, 2003, 30) و به تصریح سازمان بهداشت جهانی (World Health Organization) همه‌گیری آن‌ها غیر قابل اجتناب است، خطر همه‌گیری-هایی از این دست را بسی خطرناک دانسته بودند. حتی پژوهشگرانی پیشنهاد داده بودند تا، جهت آمادگی برای بحران‌هایی هم چون همه‌گیری کرونا، به «کاربست اصول نبرد کلاسیک نظامی» (application of classic military war principles) روی آوریم. (Shelby, Will and others, 2012: 35-54) بر اساس این پیشنهاد لازم است در شرایط پیش از شکل‌گیری بحران‌های بهداشتی‌ای از این دست، ساختارهای مختلف هزینه‌ای، اجرایی، عملکردی و پیش‌بینی‌کننده‌ای را برای مبارزه با فراگیری امراضی هم چون کرونا پدید آوریم که به صورت کلاسیک جهت تهدیدات نظامی در شرایط صلح پیش‌بینی شده است. بر این اساس می‌توان دریافت که چرا برخی از پژوهشگران به شکل‌گیری «نظم جهانی بعد از فراگیری» (post-pandemic world order) ویروس کرونا پرداخته‌اند و توضیح داده‌اند که چگونه ما، با توجه به تأثیرات این ویروس، شاهد باز-اندیشی و باز-بودجه‌بندی در حمایت از پارادایم‌های مراقبت سلامت، شبکه‌های امنیت اجتماعی برای بخش‌های آسیب‌پذیر جامعه و مکانیزم‌های رهبری بحران در مواقعی از این دست خواهیم بود. (Mishra, 2020: 53)

به باور این نوشتار، بسی فراتر از «برنامه‌ریزی همه‌گیری» (pandemic planning) جهت مبارزه با این بحران در شرایط دشوار، و در کنار تلاش جهت لحاظ تمهیدات منجر به «آمادگی همه‌گیری» (pandemic preparation) در سطوح فنی، اقتصادی و پزشکی، نیاز به آن است که از منظری نظری و ذیل تاملات علوم انسانی منطق اقدام و ساختار عمل در قبال این بلائی غیر قابل اجتناب به بحث گذاشته شود. با لحاظ رویکردی از این دست، برخی پژوهشگران از اهمیت شناسایی تأثیرات ناشی از شیوع ویروس‌هایی این گونه بر جامعه و ضرورت مطالعه آن‌ها از منظر توانمندی‌های علوم انسانی سخن گفته‌اند. (Björkdahl and others, 2018: 6) اکنون و در شرایط همه‌گیری کرونا جای خالی مطالعات این گونه را در علوم انسانی می‌توان دریافت و ناتوانی علوم انسانی را در مواجهه با این بحران بهداشتی، که طبعاً فهم وجوه انسانی آن عمیقاً

در نحوه مبارزه با آن موثر واقع می‌شود، نشان داد. نکته مهم، و در عین حال قابل توجه، آن که اهمیت رویکرد علوم انسانی به این بحران را با توجه به ادبیات کلاسیک حوزه سلامت نیز می‌توان دریافت. ادبیات حوزه سلامت پیش از این کوشیده بود تا جایگاه سلامت را در علوم انسانی نشان دهد و کارکرد پایه‌ای این علوم را، مطابق تعریف سازمان بهداشت جهانی از سلامت (World Health Organization, 1984) در سطوح مختلف فلسفی، روانشناسی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و... مورد توجه قرار دهد. (Faessel, 2018: 657) بر اساس رویکردی از این دست دایره المعارف عدالت جهانی می‌نگارد که اکنون مفهوم «همه‌گیری امراض» بسیاری از مفاهیم مهم و مطرح در علوم انسانی را هم چون ملی‌گرایی، حاکمیت، آزادی انسانی، و در یک کلام، مسئولیت‌های ضروری برای رشد آدمی و کامیابی وی به چالش کشیده است. (Hanewicz, 2011: 806) مشکل آن جا است که فقر ادبیات و فقدان نظریه‌پردازی علوم انسانی در ارتباط با بحران‌هایی از این دست در حوزه سلامت مشکل‌آفرین واقع شده است و این مهم‌ترین حوزه تامل دانش بشری را برای بحث در باب وجوه مرتبط با زندگی بشر کم اثر، اگر نگوئیم در برخی حوزه‌ها بی اثر و ناتوان، ساخته است. مشخصاً در حوزه فلسفه سیاسی، که از جمله عهده دار وظیفه خطیر توضیح معانی و حدود ثغور سیاست‌گذاری مطلوب از منظر امکانات نظری و تحلیلی دانش فلسفه است، این ناتوانی و نارسایی به جد به چشم می‌آید. طی این نوشتار نشان خواهیم داد که، در فراغ ادراکی از پیش اندیشیده در حوزه فلسفه سیاسی، منطق عمل و نحوه مواجهه با ویروس کرونا آشفته و گاه متهاافت گردیده است. با لحاظ دغدغه‌ای از این دست در بخشی بعدی این نوشتار می‌کوشیم گامی در این مسیر کمتر طی شده، و در برخی جوانب ناپیموده، برداریم و وجهه همت خود را مصروف تلاشی گردانیم که، امید می‌رود، درکی از چندوچون مواجهه با این ویروس همه‌گیر گردیده بر اساس مهم‌ترین نظریه‌های مطرح در عرصه فلسفه سیاسی فراهم آورد.

گونه‌شناسی رویکرد نظریه‌های فلسفه سیاسی در مواجهه با کرونا

جهت فهم نسبت فلسفه سیاسی و امکان‌های پیش روی آن در مواجهه با بحران کرونا لازم است به گونه‌شناسی نظریه‌ها در این حوزه با توجه به منطق ناشی از هر یک، با هدف تعریف حوزه دخالت و اقدام در عرصه عمومی، پردازیم. چنین رهیافتی به ما کمک می‌رساند تا رویکرد فلسفه سیاسی را در ارتباط با این بحران، از منظری تئوریک و ذیل مهم‌ترین ایده‌های طرح یافته در این دیسپلین‌های اندیشه‌ورزی فلسفی، ابتدا رصد و سپس ظرفیت‌سنجی نماییم و، بر این اساس، به شیوه‌ای تخصصی به این حوزه ورود نماییم. در این بخش از نوشتار به این مهم می‌پردازیم و می‌کوشیم، در پی گونه‌شناسی نظریه‌های فلسفه سیاسی ذیل دغدغه‌ای از این دست، چشم‌اندازی

را برای مطالعه امکان‌های مواجهه با بحران کرونا از منظر ادبیات این حوزه تامل ورزی فلسفی فراهم آوریم.

نظریه‌های مطرح در دیسپلین مطالعاتی فلسفه سیاسی را، هم‌چنان که تاریخ پرافت و خیز این دیسپلین نظری نشان می‌دهد، می‌توان میان دو مفهوم «قدرت» (power) و «قرارداد» (contract) به بحث گذاشت. (Lal, 2006) نظریه‌های قدرت-پایه (power-based theories)، برخلاف «نظریه‌های قرارداد-پایه» (contract-based theories)، به اقتضای ماهیت خود، بیش از آن که مبنای حکم رانی قرار گیرند بصیرت انتقادی (critical insight) مبتنی بر تاملات فلسفه سیاسی را بسط بخشیده‌اند. (قادری، ۱۳۹۰: ۱۲۸-۱۲۹) از «اراده معطوف به قدرت» (will to power) نیچه گرفته تا «تبارشناسی قدرت» (genealogy of power) فوکو و از شالوده شکنی حقیقت (deconstruction of truth) دریدا گرفته تا کلان-روایت (grand-narrative) لیوتار همگی امکان‌های معرفت‌شناختی این گونه‌ای را پیش روی فلسفه سیاسی گشوده‌اند. بر این اساس مطالعه امکان‌های پیش روی فلسفه سیاسی در مواجهه با کرونا، ضمن مراجعه به این گروه از نظریه‌ها چندان کارگشا نیست. از این روی در این نوشتار به گروه دوم از نظریه‌های فلسفه سیاسی (قراردادگرایان) می‌پردازیم.

اصحاب قرارداد از کانت و لاک گرفته تا استوارت میل و راولز، مجموعه‌ای از نظریه‌ها را پیش کشیده‌اند که، فراتر از نگرش انتقادی، حایز وجهی تاسیسی و واجد امکانی برای تحقق بوده‌است. مشخصاً طی تاملات قراردادگرایان نحوه شکل‌گیری جامعه مدنی و چندوچون حکمرانی به بحث نهاده شده‌است. به زبان دیگر «قرارداد اجتماعی» (social contract)، به مثابه مبنای افتراضی این گروه از نظریه‌ها در توضیح خاستگاه حاکمیت، بیانگر چندوچون رویکرد به مقوله خطیر حکم رانی و گویای بستر موثر در شکل‌گیری ساختار ویژه‌ای از قدرت گردیده‌است. طی این نوشتار نشان خواهیم داد که تنوع حاکم بر منطق حکم رانی مطابق نظریه‌های قرارداد اجتماعی شیوه‌های مختلفی از عملکرد را در قبال ویروس کرونا سبب می‌گردد. این مسئله تا آن جا حایز اهمیت است که حتی برخی پژوهشگران خواستار بازاندیشی در ایده قرارداد اجتماعی با توجه به تحولات پس از کرونا شده‌اند. (Stott and others, 2020: paaa021)

در نگاهی تبارشناسانه به درونمایه نظریه‌های قراردادگرا با تنوعی قابل تشخیص و بس مهم مواجه می‌شویم؛ هرچند می‌توان، با تکیه بر دو مفهوم کلیدی در فلسفه سیاسی قراردادگرایان، درکی از سرشت این تنوع و منطلق تحول از یک نظریه به نظریه دیگر در دل این حوزه مطالعاتی حاصل آورد. توضیح بیش‌تر آن که مشخصاً می‌توان در دل این گروه از نظریه‌ها توجه به یکی از دو مفهوم «عدالت» (justice) و «آزادی» (freedom) را به مثابه نقطه کانونی آن‌ها تشخیص

داد. به یک معنا، نحوه توضیح و منطق فهم این دو مفهوم سرشت این نظریه‌ها را تا حد قابل توجهی تعیین بخشیده است. هم از این روی به بی‌راهه نرفته ایم اگر در طبقه بندی نظریه‌های قراردادگرایی مطرح در فلسفه سیاسی از این دو مفهوم پایه‌ای (basic notions) بهره‌گیریم. به باور نویسنده این نوشتار، با لحاظ معیاری از این دست، می‌توان از چهار خوشه از ابر-نظریه‌ها (meta-theory)، یا به عبارت دیگر خانواده نظریه‌ها، در فلسفه سیاسی یاد کرد؛ ابر-نظریه‌هایی که هر یک در درون خود مجموعه‌ای از نظریه‌ها را پرورده اند و، ذیل خلاقیت‌های فکری متنوعی که کمابیش عرضه داشته اند، افق‌های تازه و متعددی را متناسب با امکانات فلسفه سیاسی پیشنهاد داده اند. طبعاً جهت توضیح این چهار خانواده مهم از نظریه‌ها باید در دو سمت طیف، مفاهیم پایه‌ای عدالت و آزادی را لحاظ داریم. بر این اساس این چهار خوشه اصلی، به ترتیب قرارگیری روی طیف، عبارت خواهند بود از نظریه‌های عدالت-پایه (justice-based theories)، نظریه-های سنت-پایه (tradition-based theories)، نظریه‌های نتیجه-پایه (consequence-based theories) و نظریه‌های آزادی-پایه (freedom-based theories). منطق فازی حاکم بر این طیف، که بیانگر «ریتم تحول» (changing rhythm) بر روی آن است، از عدالت‌گرایی می‌آغازد و به آزادی‌گرایی می‌انجامد. آن چه در این منطق پیشنهادی نویسنده این سطور لحاظ گردیده است عبور تدریجی از کل‌گرایی معرفتی تعیین یافته به جزء‌گرایی معرفتی نامتعیین است؛ بدین صورت که به میزانی که از نظریه‌های عدالت-پایه به سمت نظریه‌های آزادی-پایه نیل می‌کنیم، تعهد به امر کلی از پیش مقرر (هم چون اصول از پیش مقرر گردیده برای عدالت در نظریه اندیشمندانی مانند جان راولز) جای خود را به گشودگی در باب امری، به تدریج، کمتر کلی و سپس جزئی و معطوف به موقعیت‌های نامتعیین (از جمله در امکان‌های نادیده و ناگشوده‌ای که در پی رویکرد به آزادی هر لحظه ممکن است شکل بگیرد و پدیدار گردد) می‌دهد. هم از این روی پس از نظریه‌های عدالت-پایه در ابتدای طیف، که تعهد به آن بیانگر لحاظ الزامات پیشینی گسترده و در عین حال معینی به ویژه از جانب حاکمیت به مثابه کارگزار کلاسیک در سیاست کل‌گرا به حساب می‌آید، با نظریه‌های سنت-پایه روبرو می‌شویم؛ نظریه‌های که حضور پررنگ سنت در آن‌ها بیانگر تعهد به مفهومی پیش-داده است و پایبندی به آن سطوحی از پذیرش امر متعین را، هرچند محدودتر از نگرش‌های عدالت-پایه، سبب می‌گردد. در این مسیر و روی این طیف پس از نظریه‌های سنت-پایه، مجدداً میزان تعهد به امر کلی متعین کاهش می‌یابد و نتیجه‌گرایی (consequentialism)، که به جای امر پیشینی به امر در حال شدن و متوقع اشاره دارد، قرار می‌گیرد. نظریه‌های نتیجه-پایه از این جهت بیانگر وجه محدودتری از تعیین به امر معرفت‌شناختی کلی و متعین هستند که تعهد مطرح در آن‌ها، بیش از هر چیز، بر پایه دینامیسم

حاصل از نتایج تعریف می‌شود. این نتایج و پیامدها، هم چنان که واضح است، بیانگر افقی گشوده در قبال امکان‌های مختلفی است که عجلتاً مشخص نیستند و از دل حوادث و در ارتباط با مناسبات شکل می‌گیرند. در نهایت خوشه مربوط به نظریه‌های معطوف به آزادی در منتهی الیه طیف قرار می‌گیرد؛ نظریه‌های آزادی-پایه، حتی تعهدی کمتر از نتیجه‌گرایی به امری پیشینی را نشان می‌دهند؛ چرا که در آن‌ها حتی مفهوم تعهد به نتایج، که به هر روی بیانگر پذیرش سطحی از متافیزیک غایت اندیشانه (هرچند به صورت نامتعیین) بود، نیز به چشم نمی‌آید؛ به عبارت دیگر در این خانواده از نظریه‌ها پایبندی به نتیجه، به مثابه یک صورت بندی پیش داده، نیز رنگ می‌بازد و مشخصاً مرزهای تعهد به یک رویه (procedure) محدود یا معطوف می‌گردد. بر این اساس است که ضرورت آزادی به مثابه مفهومی رویه‌ای در این گروه از نظریه‌ها به صورت ژنریک و ذیل منطقی تکرار شونده دنبال می‌شود و اهمیت می‌یابد. در واقع «تعهدی» از این دست ضامن پویایی نظریه‌های مطرح در این خانواده جهت استقبال از موقعیت‌های از پیش تعیین نیافته و به لحاظ معرفتی گشوده و جزء نگر، به اقتضای سرشت معطوف به زمانه و زمینه این موقعیت‌ها، است.

طبعاً، هم چنان که بر اصحاب نظر واضح است، نظریه‌های مختلف طرح یافته در درون هر یک از این خوشه‌های پیشنهادی برای فهم جریان نظریه پردازی در فلسفه سیاسی، خالص و مطلق نیستند و علی‌الاصول وجوهی مشترک با دیگر خوشه‌های نظریه پردازی را باز می‌نمایند؛ حتی باید گفت، در اکثر مواقع، این نظریه‌ها از جمله حاصل تلاش‌هایی برای ایجاد ارتباط میان ایده‌های مرکزی مطرح در خانواده و خاستگاه خود با مفاهیم مهم در دیگر خانواده‌های نظری همسایه نیز بوده‌اند؛ با این حال، نکته مهم آن جا است که، نظریه‌های پرورده در هر خانواده کمابیش دغدغه مرکزی آن خوشه نظریه پردازی را انعکاس می‌دهند. نکته دیگر آن که هرچند در گذر زمان نظریه‌های مختلفی در دل این چهار خانواده اصلی نظریه پردازی پدیدار شده است؛ با این حال، هم چنان می‌توان در نگاهی به شرایط امروز دانش فلسفه سیاسی پربسامدترین و پرتطرفدارترین نظریه مطرح در هر خوشه از این ابر-نظریه‌ها را شناسایی کرد و نشان داد. در بخش بعدی این نظریه‌های مطرح‌تر و پربسامدتر را طرح می‌کنیم و ظرفیت هر نظریه را به مثابه مبنای حکمرانی در مواجهه با ویروس کرونا به بحث می‌گذاریم.

پیامدهای پایبندی به نظریه‌های مختلف فلسفه سیاسی در مواجهه با کرونا

در این بخش از نوشتار به توضیح منطقی متوقع از هر یک از این چهار خوشه نظریه پردازی در مواجهه با کرونا می‌پردازیم. جهت انجام این مهم در دل هر یک از این چهار خانواده نظریه پردازی فلسفه سیاسی، شناخته شده‌ترین نظریه مطرح در زمینه و زمانه امروز را شناسایی کنیم و، به

شیوه‌ای انضمامی و مرتبط با این نظریه‌های پربسامد معاصر، به بررسی امکان‌های متوقع از فلسفه سیاسی در توضیح و پیشنهاد اقدامات متنوع و بعضاً متعارض حاکمیت‌ها در قبال همه‌گیری این ویروس همت گماریم. بر این اساس می‌توانیم به شناخت دینامیسم ویژه‌ای دست یازیم که نسبت میان گونه‌های مختلف آگاهی در فلسفه سیاسی و مواجهه با همه‌گیری ویروس کرونا را (در سطوح مختلف شناخت مراتب انسانی بحران و نیز ارایه رویه‌های منجر به سیاست‌گذاری در قبال آن از جانب حاکمیت‌ها) مشخص نماییم. به عبارت دیگر این دینامیسم، چگونگی سیاست‌گذاری در شرایط فراگیری کرونا را در جوامع مختلف بر اساس هر یک از این نظریه‌های فلسفه سیاسی نشان می‌دهد. سیاست‌هایی که از نظام جامع قرنطینه (comprehensive Quarantine System)، برقراری منع رفت و آمد (lockdown) و صدور دستورالعمل حکومتی برای فاصله‌گذاری اجتماعی (social distancing) می‌آغازد و تا توصیه به خود-قرنطینه سازی داوطلبانه (self-voluntary quarantine) یا سیاست‌گذاری مبتنی بر تکیه بر ایمنی گله‌ای (herd immunity) تداوم می‌یابد. ذیلاً نحوه رویکرد مهم‌ترین نظریه‌های معاصر فلسفه سیاسی را در ارتباط با ویروس کرونا، در دل چهار خانواده نظریه پردازی که شرح آن روی طیف قراردادگرایی در فلسفه سیاسی آمد، به بحث می‌گذاریم:

یکم. عدالت‌گرایان:

دغدغه مرکزی عدالت‌گرایان تامین عدالت است. این دغدغه، که بسی دیرپا است و ردپای آن را از قدیمی‌ترین نظریه‌های مطرح در فلسفه سیاسی تا به امروز می‌توان شناسایی کرد، (Adelson, 1995: 25-34) در آشکال مختلف و ذیل ملاحظات گوناگون تعقیب شده است. به رغم این تنوع می‌توان برخی ویژگی‌های مشترک و کمابیش تکرارشونده را در خوشه نظریه‌های عدالت‌گرا شناسایی کرد و نشان داد. از جمله مهم‌ترین این ویژگی‌ها کارگزاری دولت، یا قوه حاکمه، جهت تامین سطوحی از عدالت در جامعه است؛ به دیگر سخن عدالت‌گرایان، صرف نظر از مشارب فلسفی و پیشنهادهای اجرایی متنوعی که پیش کشیده اند، کمابیش در این رویکرد کانونی هم داستان هستند که، به اقتضای دلمشغولی خود در تعقیب عدالت، به سیاست‌های دولت-محور جهت گسترش عدالت تکیه می‌نمایند. نکته آن جا است که، به اقتضای دسترسی دولت به منابع، از یک سوی، و مرجعیت آن در سیاست‌گذاری در ارتباط با نحوه توزیع منابع، از سوی دیگر، عدالت‌گرایان نمی‌توانند نسبت به نقش و جایگاه بی بدیل دولت بی اهمیت باقی بمانند. در میان نظریه‌های عدالت‌گرا امروزه روز انصاف‌گرایی بسی مهم‌تر و پربسامدتر از دیگر اعضای این خانواده بزرگ نظری ظاهر شده است. انصاف‌گرایی عمدتاً تحت تاثیر تاملات جان راولز (John Rawls) در میان عدالت‌گرایان پا گرفته است و در زمانه و زمینه ما محل گفت و گو و کانون توجهی جدی

و جانمایه دار واقع شده است. بر پایه انصاف‌گرایی، آن گونه که جان راولز به دقت و تفصیل توضیح می‌دهد، مساله مهم در رویکرد به جامعه‌ای مطلوب آن است که مردم چگونه می‌توانند جامعه را، فراتر از لحاظ منافع شخصی خود و در توجهی منصفانه به هم نوع خویش، شکل دهند و سامان بخشند. جهت پاسخ‌گویی به این پرسش وی امکانی فرضی را پیش می‌کشد. جان راولز توضیح می‌دهد که اگر در شرایط فرضی همگان پشت «پرده جهل» (veil of ignorance) نسبت به جایگاهی که قرار است در جامعه به دست آورند قرار گیرند، آن گاه خواهند توانست اصولی را لحاظ دارند که بیانگر جامعه منصفانه (fair society) است؛ انصافی که گویای وجه کاربردی و منطق قابل تحصیل عدالت در مناسبات اجتماعی و عرصه عمومی است. لحاظ پرده جهل به معنای آن است که، از منظر وی، آدمی آن گاه قواعد عدالت را درمی‌یابد که، از یک سوی، در وضعیت مساوات در قدرت، ظرفیت‌ها و شرایط منجر به رقابت بر سر کسب منابع محدود قرار گیرد و از سوی دیگر به این مهم بر اساس پذیرش ضرورت همکاری با دیگران در مسیر کسب منافع و رفع حوایج خود بیندیشد. (Audard, 2014: 29) وی توضیح می‌دهد که در شرایط فرضی‌ای از این دست، از آن جا که مردم مطلع نیستند که تا چه حد به لحاظ اقتصادی و اجتماعی برخوردار یا نابرخوردار خواهند بود، رویکردی منصفانه را اتخاذ می‌کنند که طی آن دو اصل مرکزی و ضامن انصاف اهمیت می‌یابد: اصل نخست به تضمین آزادی‌های اساسی مربوط است و اصل دوم به نابرابری‌ها. بر اساس اصل نخست همگان مستحق برخورداری از همان آزادی‌های هستند که برای دیگران نیز برقرار است. بر اساس اصل دوم تنها نابرابری‌هایی در جامعه پذیرفتنی است که اولاً به موقعیت‌هایی مربوط باشد که همگان جهت کسب آن‌ها فرصت مساوی داشته‌اند و ثانیاً بیش‌ترین سود را برای کم بهره‌ترین و محروم‌ترین اعضای جامعه به همراه داشته باشد. (Rawls, 1971: 53) در واقع ذیل منطقی این گونه در پس پرده جهل، آن چه مردم خواهند خواست تضمین نیازهای پایه‌ای (basic necessities) از یک سوی و فرصت‌های ضروری برای بهتر شدن، از سوی دیگر، است.

با لحاظ این دستگاه نظری می‌توان به بررسی دولتی که مشرب فلسفه سیاسی آن انصاف‌گرایی است پرداخت و نحوه عملکرد آن را در قبال فراگیری ویروس کرونا به بحث گذاشت. چنین حکمرانی‌ای، به اقتضای دو اصل فوق، دلمشغول‌تأمین حداقل امکان‌ها برای ضعیف‌ترین بخش‌های جوامع، از یک سوی، و کسب اطمینان جهت برخورداری همگان از فرصت پایه‌ای مشابه (صرف نظر از موفقیتی که در بهره برداری از این فرصت به دست خواهند آورد)، از سوی دیگر، خواهد بود. این به آن معنا است که دامنه مسئولیت‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی دولت انصاف‌گرا در قبال بحران کرونا به صورت موثری گسترش می‌یابد و مشخصاً نهاد دولت عهده دار وظیفه‌ای خطیر در

Folland, 2016: 386) در واقع وظیفه دولت مبتنی بر انصاف‌گرایی آن است که در شرایط همه‌گیری کرونا، با هدف تامین حداقلی از امکان‌های ممکن برای آسیب پذیرترین بخش از جامعه (هم چون افراد مسن یا اشخاص دارای بیماری‌های زمینه‌ای) به دخالت اجتماعی روی آورد و، بر این اساس، برخی سیاست‌های تمهیدی و کنترلی را، حتی به قیمت محدودسازی نظام مند حقوق، منافع یا آزادی‌های دیگران، اعمال نماید. سیاست‌هایی هم چون فاصله‌گذاری اجتماعی حداکثری، قرنطینه همه یا بخش‌هایی از جامعه، و به تعطیلی کشاندن کسب و کارهایی که ممکن است به محلی برای شیوع ویروس تبدیل شوند از جمله این موارد خواهد بود. نکته مهم آن جا است که با توجه به آن که اتخاذ سیاست‌هایی از این دست منافع دیگر اقشار و بخش‌های جامعه را محدود، و در برخی مواقع، مخدوش می‌نماید، دقیقاً به اقتضای همان اصول فلسفه انصاف‌گرایی که برقراری سیاست‌های کنترلی را جهت کنترل شیوع ویروس در وهله اول وجاهت می‌بخشید، بر حکومت لازم است تا جهت مهار آسیب ناشی از اتخاذ این سیاست‌ها به حمایت از دیگر بخش‌های آسیب پذیر جامعه (به دلایلی غیر از ویروس هم چون تبعات اقتصادی ناشی از محدودیت‌گذاری اجتماعی جهت مهار ویروس) نیز بیانید و با هدف تمهید نیازهای پایه‌ای ایشان مجموعه‌ای دیگر از سیاست‌های حمایتی و تامینی را لحاظ دارد. طبعاً این سیاست‌های تامینی و حمایتی باید برای اقشار آسیب پذیر اقتصادی و اجتماعی، هم چون اقشار آسیب پذیر بهداشتی به دلیل فراگیری ویروس، فرصت‌های منصفانه نخستین را فراهم آورد.

البته پژوهشگرانی هستند که انصاف‌گرایی راولز و پرده جهل مفروض را ناتوان از مشاهده ظرفیت‌های مرتبط با اجتماع در موقعیت‌هایی نظیر فراگیری کرونا می‌دانند و بر این نکته تاکید می‌ورزند که امراض مسری و فراگیر فراتر از تمهیدات منجر به لحاظ انصاف در پی قرار گرفتن اشخاص (individuals) در پس پرده جهل فرضی، محصول یک ناتوانی اجتماعی (social disability) هستند و، هم از این روی، نگرش راولزی به کار پاسخ‌گویی به مشکلاتی از این دست نمی‌آید. (Battin and others, 2009: 103) به باور نگارنده این سطور چنین برداشتی از نسبت پرده جهل راولز و بحران ناشی از فراگیری امراض مسری ناروا، وای بسا ساده اندیشانه، است؛ چرا که قائل به نگاهی از این دست درنیافته است که هرچند اصول عدالت راولز در پی افتراض افراد پشت پرده جهل پیشنهاد گردیده است؛ ولی آن چه به نظریه راولز وجهی فراشخصی- نگر می‌بخشد شناسایی استعدادی در افراد پشت این پرده است که، فراتر از منافع ناشی از علائق فردی آن‌ها، دینامیسم روابط مبتنی بر خیر عمومی (common good) را باز می‌تاباند. در واقع پرده جهل، قرارگیرندگان در پس خود را از عطف توجه به «اراده دلخواهانه» (arbitrary will)

باز می‌دارد و، به یک معنا، ضامن رویکرد به اراده جمعی (common will) می‌گردد. هم چنان که پژوهشگران گفته اند چنین قابلیت به قرارداد اجتماعی راولز، فراتر از قرارداد اجتماعی در فیلسوفانی هم چون هگل، تشخیص گیتی ورانه (universal) می‌بخشد (Weithman, 1999: 557) و انصاف‌گرایی را در موقعیتی قرار می‌دهد که می‌تواند نسبت به طرح ایده تضمین حداقل‌ها برای آسیب پذیرترین‌ها در جامعه همت گمارد.

دوم. سنت‌گرایان:

مفهوم سنت (tradition) به مثابه پایگاه هویت جامعه و آگاهی موثر در تداوم و عملکرد مناسبات جاری در آن، مهم‌ترین مسئله برای این خانواده مهم نظریه پردازی در فلسفه سیاسی است. (Sagi, 2008: 9) در نگاه سنت‌گرایان، سنت نه فقط میراثی قابل استحصال؛ بلکه فضای تنفس جامعه و محیط بروز و ظهور استعداد انباشته تاریخی آن است. این بدان معنا است که ارزش‌ها (values) نیز در این درک ویژه از جامعه، بیش از آن که حایز وجهی کنترلی باشند، خود بخشی از جریان تداوم یافته تاریخی سنت و گویای امکان پرورده هویتی در دل ظرفیت‌های تاریخی و مشروعیت‌آفرین آن هستند. مطرح‌ترین گرایش معاصر میان سنت‌گرایان، جماعت‌گرایی (communitarianism) است. (Gaus and Kukathas, 2004: 141) نظریه‌ای پریسامد که به ویژه در آثار افرای هم چون السدیر مک اینتار (Alasdair MacIntyre)، مایکل والزر (Michael Walzer)، مایکل سندل (Michael Sandel) و چارلز تیلور (Charles Taylor) تئوریزه گردیده است و بیانگر رویکردی نظام مند به مفهوم سنت است. (Barzilai, 2010: 9) جماعت‌گرایی پیرامون این نگرش کانونی شکل گرفته است که هویت افراد تابعی از جماعت (community) پرورنده آن‌ها در طول تاریخ است. به صورت دقیق‌تر مطابق نظریه جماعت‌گرایی، این نظام ارزش‌های ناشی از سنت نهادینه گردیده در هر جماعت یا جامعه (واحد بزرگ‌تر برای جماعت) است که به مفاهیم مرکزی مطرح در آن جماعت (یا جامعه) معنا و مصداق می‌بخشد. هم از این روی حقوق (rights)، در کنار مسئولیت‌ها (responsibilities)، در ارتباط با ساختارهای جماعتی (communitarian structures) معنا می‌یابند؛ (McCann and Ó hAdhmaill, 2020: 16) به این ترتیب برای فهم مفهوم عدالت در یک جامعه باید به امکانات تاریخی و هویتی پرورده در آن جماعت یا جامعه نگریست و درکی هماهنگ با نحوه بودن افراد در آن جامعه از این مفهوم حاصل آورد؛ به دیگر سخن، هم چنان که در شرح اندیشه‌های جماعت‌گرایانه تیلور آمده است، آدمی موجودی اجتماعی است و هیچ خودی وجود ندارد که از جامعه جدا باشد. (هورتن، ۱۳۸۶: ۲۶۳) زمانی که جماعت‌گرایان از خود وضعیت مند (situated self) سخن می‌گویند به همین ارتباط وثیق میان آدمی و سنت‌های شکل دهنده به آدمی در دل

جامعه/جماعت اشاره می‌کنند.(حقیقت، ۱۳۹۸: ۹۴-۹۵) طبعاً بر اساس درکی از این دست اخلاق و ارزش‌ها در دل سنت و جامعه، به مثابه ظرف پدیداری آن‌ها، باید فهمیده شوند (Walgrave, 2006: 206) و حقوق فردی در دل ارزش‌های جمعی معنا و اهمیت می‌یابد. هم چنین باید توجه نمود که ذیل رویکردی از این دست اعتبار سنت به اشخاص نیست؛ بلکه متکی به تجربه تاریخی منجر به آن است و به یک معنا سنت خود مبنای اصالت بخش به روایت است.(عباسی، ۱۳۹۴: ۵۰) حاصل استدلالی از این دست، که در مطالعه نحوه مواجهه جماعت‌گرایان با فراگیری کرونا باید لحاظ گردد، آن است که مطابق جماعت‌گرایی جامعه و سنت پروره در آن اولویت‌های فرد و منافع وی را تعریف و تمشیت می‌کند و نه برعکس. در واقع عدم اصالت فرد و اولویت جامعه بیانگر ظرفیت این نظریه مطرح در فلسفه سیاسی جهت لحاظ سیاست‌های بهداشت عمومی (health public policies) از جانب متولیان جامعه است. (Afolabi, 2018: 82) بر اساس این خط مشی جماعت‌گرایانه، لازم است در شرایط خطیر همه‌گیری کرونا سیاست‌گذاری، بیش و پیش از هر چیز، منافع جامعه را، به مثابه یک کل، لحاظ دارد و به آن ارجحیت و اولویت ببخشد. این بدان معنا است که از جمله ضرورت دارد تا سیاست‌هایی اتخاذ گردد که کلیت جامعه را به تعطیلی نکشاند و، به دلایلی هم چون حمایت از گروه‌های آسیب پذیر، مشکلات مهمی مانند کاهش کارایی جامعه به مثابه یک کل را سبب نگردد. به زبان دیگر اگر به تعطیلی کشاندن کسب و کارها به دلیل شیوع بیماری به افول توانمندی‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه به مثابه یک کل منجر شود، سیاستی از این دست، در وهله نخست، برای جماعت‌گرایان مطلوبیتی نخواهد داشت؛ با این حال، نباید از نظر دور داشت، که اقتضای مبنای جماعت‌گرایی حفاظت از جامعه، حتی به قیمت اتخاذ سیاست‌های کنترلی و نظارتی، است. بنابراین روی دیگر سکه جماعت‌گرایی سیاست‌گذاری کنترل‌گرانه در قبال بحران‌هایی هم چون فراگیری کرونا نیز می‌تواند باشد. توضیح بیش‌تر آن که، به عنوان نمونه، اگر مشخص گردد که سیاست‌هایی هم چون برقراری قرنطینه‌های سخت برای گروه‌های خاص به حفاظت از کلیت جامعه می‌انجامد آن گاه جماعت‌گرایی چنین رویکردی را ضروری می‌یابد و بدان اکیدا توصیه می‌نماید. به عبارت دیگر اگر فقدان سیاست‌گذاری‌های منجر به فاصله‌گذاری اجتماعی و مواردی از این دست کلیت جامعه را تهدید نماید آن گاه، بر اساس فلسفه سیاسی جماعت‌گرایانه، اولویت با رویکرد کنترلی و حفاظتی است؛ چه آن که جماعت‌گرایان موافق با عبور از مرزهای فردیت به نفع سلامت جامعه/جماعت هستند (Fleming and Parker, 2012: 155)

نکته مهم آن که دخالت دولت جهت اعمال محدودیت‌های کنترل‌گرانه بر اساس نگرش جماعت‌گرایان، برخلاف انصاف‌گرایان، نه با هدف پایه‌ای صیانت از آسیب پذیرترین‌ها؛ بلکه با هدف پایه‌ای محافظت از جامعه در قبال گسترش ویروسی است که می‌تواند مخاطرات جبران

ناپذیری را برای آن جامعه پدید آورد. این بدان معنا است که جامعه‌گرایان در پذیرش نقش کنترل‌گرانه حداکثری برای دولت با انصاف‌گرایان هم داستان هستند؛ هر چند، به رغم پذیرش کنترل‌های منجر به محدودیت‌گذاری‌های اجتماعی، این رویکرد را جهت حمایت از خود جامعه، به جای آسیب پذیرترین بخش‌های جامعه، انجام می‌دهند.

سوم. نتیجه‌گرایان:

نتیجه‌گرایان، هم چنان که در بخش نخست در توضیح طیف نظریه پردازی‌های فلسفه سیاسی آمد، به جای تعهد به امور کلی متعین، دلمشغول نتایج هستند و برای ایشان آن چه بیش از هر امر دیگر اهمیت بیش‌تری دارد پیامدهای سیاست‌گذاری‌ها در حوزه حکمرانی است. پرواضح است که این تعهد به نتیجه بیانگر عبور از امور از پیش داده کلی، به نفع امور جزئی ناشی از نتایج و برآمده از موقعیت‌ها است. نتیجه‌گرایی در سطوح مختلف بروز و ظهور تاریخی یافته است و نظریه‌های مختلفی را در دل خود پرورده است؛ با این حال امروزه روز مهم‌ترین و شناخته شده‌ترین نظریه در میان نتیجه‌گرایان، سودمندگرایی (utilitarianism) است. (Mulgan, 2014: 131-148) سودمندگرایی مشخصاً متأثر از شخصیت‌هایی هم چون ویلیام پیلی (William Paley)، جرمی بنتام (Jeremy Bentham) و جان استوارت میل (John Stuart Mill) ایده‌هایی مهم و تاریخ‌سازی را در باب نحوه مدیریت جامعه عرضه داشت. (Birks, 1874: 3) در صدر این ایده‌ها آموزه بالاترین منافع برای بیش‌ترین تعداد از مردم قرار دارد. به صورت دقیق‌تر این آموزه از ما می‌خواهد تا منطقی از اخلاق را در جریان سیاست‌گذاری مطلوب بدانیم و، به مثابه سیاست‌گذار، در دست گیریم که نتیجه حاصل از آن از آزمون سودمندی بیش‌تر برای بیش‌ترین افراد سربلند خارج شود. (Alavudeen and others, 2008: 41) این عیار نظری بیانگر منطق نتیجه‌گرایانه سودمندگرایی است و نشانگر اهمیت‌یابی پیامد برای این مشرب مهم در فلسفه سیاسی ذیل شرایطی خاص است.

ایده بیش‌ترین سود برای بیش‌ترین افراد معیاری اخلاقی را برای سنجش معضلات مختلف در حوزه سلامت پیش روی پیروان سودمندگرایان و نتیجه‌گرایان می‌نهد. (Naidoo and Wills, 2009: 88) اتخاذ رویکردی از این دست در دل نظریه سودمندگرایی تأثیری مشخص بر شیوه حکمرانی و نحوه مدیریت سیاسی طی بحران‌هایی هم چون شیوع ویروس کرونا در جامعه دارد؛ چه آن که مطابق رویکردی از این دست، برخلاف انصاف‌گرایی در وهله نخست و جماعت‌گرایی در وهله بعدی، حفاظت از لایه‌ای از آسیب پذیرترین‌ها در جامعه و یا حتی حمایت از خود جامعه به مثابه ارزشی پیش‌داده، تا آن زمان که مشخصاً بیش‌ترین سود را برای بیش‌ترین افراد سبب نگردد، مطلوبیتی ندارد و پذیرفتنی نیست. معنای معادل، و به این ترتیب متناظر، با این

رویکرد آن است که سیاستی در حوزه سلامت اهمیت دارد که کمترین آسیب را برای کمترین افراد جامعه به بار می‌نشانند. (Lundy and Janes, 2016: 299) به این ترتیب می‌توان دانست که چرا بر اساس نظریه سودمندگرایی اتخاذ سیاست‌گذاری‌های کنترلی فراگیر هم چون فاصله‌گذاری اجتماعی گسترده و ایجاد قرنطینه‌های محلی و ملی فراگیر، اگر به قیمت از میان رفتن یا کاهش بیش‌ترین سود برای بیش‌ترین افراد جامعه تمام شود، پذیرفتنی نیست. با این حال، نکته مهم آن که، اگر سیاست‌گذاری‌هایی اجتماعی در حوزه سلامت، به رغم آسیب‌زایی مقطعی برای بیش‌ترین افراد، در نهایت به نفع اکثریت باشد و بیش‌ترین سود را برای بیش‌ترین بخش از جامعه تامین کند مطلوبیت می‌یابد. (Almgren, 2006: 8-9) به این ترتیب در شرایط شیوع کرونا، نمی‌توان جهت حفظ منافع تعداد معدودی از اعضای جامعه سود بیش‌تر را از بیش‌تر اعضای جامعه سلب کرد و، با اتخاذ سیاست‌هایی هم چون «منع آمد و شد» یا «فاصله‌گذاری اجتماعی» (social distancing)، مشکلاتی هم چون کاهش سودآوری اقتصادی را برای اکثریت جامعه پذیرفت. بر این اساس است که پیتر سینگر (Peter Singer)، فیلسوف نتیجه‌گرا، توضیح می‌دهد که تداوم یافتن محدودیت‌گذاری اجتماعی خود می‌تواند به عاملی بدل شود برای ضرر رسیدن به بخش‌های مهمی از جامعه، و پدیداری مشکلاتی هم چون مرگ و میر مردم به دلیل نارسایی‌های اقتصادی در سراسر جهان (Bazelon, 2020).

حال پرسشی که به دلیل رویکردی از این دست با آن مواجه می‌شویم آن است که نتیجه‌گرایی و سودمندگرایی به کدام شیوه برای مهار ویروس کرونا می‌توانند امیدوار باشد. پاسخ آن است که تکیه بر «ایمنی گله‌ای» سازگاری قابل توجهی با ذهنیت سودمندگرایان، به صورت خاص، و نتیجه‌گرایان، به صورت عام، دارد. منظور از ایمنی گله‌ای، ایجاد مقاومت زیست‌شناختی میان اعضای یک جامعه در مقابل منشا بیماری‌های فراگیر بر اساس قرارگرفتن غیرانتخابی در معرض آن منشا و ایمن‌گردیدن هر چه بیش‌تر اعضا در طول زمان است. (Gerstman, 2003: 72) در این روش طبیعی، که بیانگر نحوه ایمن‌گردیدن بشر در قبال پاندمی‌ها و اپیدمی‌ها در طول تاریخ نیز بوده است، ممکن است از یک سوی بیش‌ترین خطر متوجه ضعیف‌ترین‌ها گردد و از سوی دیگر این مهم به تامین بیش‌ترین سود برای بیش‌ترین بخش از جامعه بیانجامد. توضیح بیش‌تر آن که، به اقتضای ساختار زیست‌شناختی گونه‌های مختلف پستانداران از جمله انسان، هم چنان که تجربه بشر در مواجهه با ویروس‌های مهلک و خطرناک در طول تاریخ نیز تا حدی نشان داده است، در اکثر مواقع نرخ سرایت موثر و میزان تلفات طی دوره‌های همه‌گیری امراض مسری به گونه‌ای است که بخش کوچک‌تری از جمعیت را شامل می‌شود و، در عمل، به دلیل شکل‌گیری ایمنی جمعی، بخش بزرگ‌تری از جمعیت نه تنها در امان می‌مانند؛ بلکه در قبال موج‌های بازگشت

شیوع ویروس در فصل‌های آتی مصونیت نیز می‌یابند. طبعاً رویکردی از این دست ما را با دشواری‌های اخلاقی متعدد و متنوعی روبرو می‌سازد. در نهایت باید گفت که هرچند سودمندگرایی گویای مخالفت با محدودیت گذاری به دلیل کاهش جدی بیش‌ترین منافع و سود برای بیش‌ترین بخش از جامعه و مردم است؛ در فرض تغییر این معادله، هم چون پیش‌بینی بیش‌ترین ضرر برای بیش‌ترین بخش جامعه در فرض همه‌گیری ویروسی مانند کرونا، علی‌الاصول و بنا بر منطق خود به سیاست‌های کنترلی، هم چون فاصله گذاری اجتماعی، تن در می‌دهد.

چهارم. آزادی‌گرایان:

ریشه‌های آزادی‌گرایی را می‌توان در میان فیلسوفان موسس قراردادگرایی، هم چون جان لاک، سراغ گرفت. این جریان فکری، که مجموعه متنوعی از ایده پردازی و نظریه‌ها را در خود جای داده است، با تکیه بر پویایی و دینامیسم مفهوم آزادی در شکل بخشی به روابط مطلوب، از یک سوی، و تصحیح نسبی کاستی‌ها به شیوه‌ای خط-اصلاح‌گرانه، از سوی دیگر، قابل شناسایی است. آزادی‌گرایان، به رغم تنوع مشارب، در پافشاری بر این نکته هم داستان هستند که آزادی، به مثابه مهم‌ترین ارزش اجتماعی، وجهی سازنده (constructive) دارد و منطق مناسبات راه‌ای بسا به شیوه‌ای خودبسنده و درون‌زا، تصحیح و تکمیل می‌نماید. امروزه روز نظریه پربسامد «اختیارگرایی» (libertarianism)، به ویژه آن گونه که رابرت نوزیک (Robert Nozick) بدان پرداخته است، در میان آزادی‌گرایان بسی پراهمیت ظاهر شده است و، به یک معنا، معرف پربسامدترین جریان آزادی‌گرایی در فلسفه سیاسی عصر ما شده است. ایده‌های مهمی هم چون این که تنها دولتی کوچک که کارویژه‌هایی مشخص و محدود (هم چون تضمین قراردادها، جلوگیری از دزدی و...) را استیفاء می‌کند قابل پذیرش است (Nozick, 1974: ix) و نیز این که مداخله دولت در مباحث مرتبط با نحوه مدیریت اموال مردم در حکم نقض حقوق اساسی اخلاقی ایشان است (کیملیکا، ۱۳۹۶: ۱۵۸) از جمله نگرش‌های اصلی اختیارگرایی است. در واقع رویکردی از این دست بر آن است تا مرزهای دولت را تا آن جا که می‌توان به عقب راند و دست آن را از اثرگذاری بر امور، تا آن جا که می‌شود، کوتاه نمود. (هیوود، ۱۳۸۹: ۷۶) هم چنین تاکید بر مبادلات داوطلبانه در تعریف رفتار عادلانه و منصفانه، در مخالفت با نگرش ساختاری راولز و انصاف‌گرایی متأثر از تاملات وی، از جمله ویژگی‌های این گرایش به ویژه در رویکرد نوزیک است. (Schmidtz, 2011: 207) گزاره‌های مهمی از این دست ریشه در مفهوم پردازی کانونی اختیارگرایان در باب چندوچون بروز و ظهور آزادی در جامعه از دهلیز اراده مستقل آحاد جامعه دارد. مشخصاً به باور ایشان اراده مستقل فرد بر هر امر دیگری برتری دارد و، هم از این روی، وجهه همت و غایت

قصوای نظم سیاسی باید بر حفاظت و صیانت از این حق پایه‌ای و حیاتی شهروندان، به مثابه موجودات خود-اداره کننده (self-governing) متمرکز گردد. (Nozick, 1990: 286)

لحاظ چنین رویکردی در اختیارگرایی، به صورت خاص، و آزادی‌گرایی، به مثابه مکتب فراخ دامن‌تر و عامی که اختیارگرایی در درون آن پرورده است، موضع این رویکرد فکری را در ارتباط با سیاست گذاری جهت کنترل کرونا مشخص می‌سازد. شاه بیت این رویکرد آن جا مشخص می‌شود که توجه نماییم اختیارگرایی، با طرح مفهوم «دولت کوچک» (small government) به مخالف با محدودیت گذاری دولت‌ها بر اراده آزاد و اختیار مستقل شهروندان می‌پردازد (Reiff, 2020: 23) و هدف خود را کاهش هر چه بیش‌تر دخالت دولت تا کمترین وجه و صورت آن قرار می‌دهد. (Murray, 2007: 109) هم از این روی این گرایش فکری، به سیاست گذاری کلی با محوریت دولت جهت ایجاد محدودیت هر چند با هدف حمایت از سطوح آسیب پذیرتر جامعه نمی‌تواند خوش بین باشد. در واقع اختیارگرایی، به اقتضای توجه اش به مکانیزم‌های خود-اصلاح‌گری ناشی از دینامیسم روابط در بازار آزاد، با اعطای اختیارات گشاده دستانه به دولت‌ها، که منجر به شکل‌گیری دولت گسترده و توانمند می‌شود، ناسازگاری دارد. دولت محدود و حداقلی مورد حمایت اختیارگرایی از اتوریتته لازم برای محدودسازی اراده و اختیار اتباع خود ذیل سیاست گذاری‌های گسترده و فراگیر برخوردار نیست و حوزه عملکرد و دامنه اقدام آن محدود به نظم بخشی‌های رویه‌ای (procedural regularities) است؛ چرا که دولت در نگاه اختیارگرایان بیانگر «ساخته‌ای تصنعی» (artificial creation) از جانب مردم برای دفاع از جان و آزادی شان، و نه بیش‌تر، است. (Ashford and Davies, 2012: 3)

چنین دولتی مشخصاً نباید، وای بسا نمی‌تواند، به محدودسازی آزادی افراد بپردازد و هم از این روی، اصولاً و از همان ابتدا، در موقعیت و منزلتی قرار ندارد که با تصمیم‌گیری کلان جهت محدودسازی شیوع بیماری کرونا آزادی افراد را به صورت نظام مند مخدوش و کنترل نماید. (Snowden, 2019: 108) حاصل آن که، به دلیل حمایت جانمابه دار اختیارگرایی از اولویت آزادی افراد بر هر امر دیگری، این نظریه مهم در عرصه فلسفه سیاسی از سیاست‌های کنترلی ناشی از اعمال اقتدار دولت بسی هراسان است و از آن دوری می‌جوید. در نهایت نباید فراموش نمود که به اقتضای باور اختیارگرایان به توانمندی نهادین آزادی، حتی اگر عدم سیاست گذاری کلان کنترلی، هم چون ایجاد محدودیت‌ها برای رفت و آمد و یا شکل بخشی به قرنطینه‌های بزرگ محلی یا ملی، آسیب‌هایی هم چون گسترش تلفات انسانی را به همراه داشته باشد؛ هم چنان هزینه‌های نقش آفرینی دولت در عرصه عمومی به مثابه یک کنترل کننده بزرگ بسی افزون‌تر، وای بسا مهلک‌تر، از محدود باقی ماندن اقتدار آن در شرایط شیوع ویروس است.

حال باید پرسید که راهکار جایگزین اختیارگرایان در بحبوحه فراگیری کرونا چیست؟ پاسخ این پرسش هم چنان در تاکید اختیارگرایی بر مفهوم آزادی و پیامدهای جریان یابی آن در عرصه‌های اجتماعی به صورت فراگیر و مویرگی نهفته است. توضیح بیش تر آن که اختیارگرایی بر این باور استوار شده است که در شرایطی از این دست نیز اراده‌های مستقل از اقتدار حکومت و دولت میل به حمایت از دیگری را، به دلیل منافع ناشی از آن یا اهداف انسان دوستانه، پیش خواهد برد و، در عمل، سطوح موثری از حمایت اجتماعی داوطلبانه و خودجوش را، در قالب‌هایی نظیر منفعت طلبی مراکز بهداشتی خصوصی (هم چون گسترش تحقیقات داروسازی برای شناسایی واکسن به دلیل سودآوری آن توسط شرکت‌های داروسازی) و حسن نیت و نگرش انسان دوستانه نهادهای غیردولتی (هم چون تلاش‌های سازمان‌های مردم-نهاد (Non-Governmental Institutions) یا این‌جی‌اها (NGOs)) به شیوه‌ای مستقل از اعمال اقدار دولتی فراهم خواهند آورد. بر این اساس برخی از اختیارگرایان بر این باور در دوران همه‌گیری ویروس کرونا تاکید کرده اند که بهتر است دولت‌ها به جای گسترش دامنه مداخلات خود، و تعیین قواعد و ضوابط تازه و جدید جهت کنترل مسیر مراقبت و درمان، اجازه دهند واحدهای خصوصی، هم چون بیمارستان‌ها، بر اساس توانایی ذاتی خویش و نه تحت تاثیر مدیریت قاعده گذارانه دولت به مبارزه با ویروس برخیزند. (Fishman, 2020)

هم چنین راه کارهای مبتنی بر اراده شخصی و مستقل افراد، نظیر خود-قرنطینه سازی، عمیقا مورد حمایت و موضوع علاقه این رویکرد است. اهمیت این راهکار از منظر اختیارگرایان آن گاه مشخص می‌شود که دریابیم در نگاه ایشان به مناسبات اجتماعی اصولا منطقی‌ترین، و هم چنین طبیعی‌ترین، واکنش افراد به خطرات و آسیب‌های اجتماعی ناشی از گسترش اپیدمی‌ها و پاندمی‌ها اتخاذ سیاست‌های خود-کنترلی از جانب خود افراد آزاد است. این به معنای مخالفت با اجبار دولتی در مباحثی از این دست است. این رویکرد اختیارگرایانه حایز سابقه‌ای تاریخی است و برخی به مقایسه مقاومت اختیارگرایان در دهه هشتاد میلادی در مقابل اجبار در واکسیناسیون آبله با رویکرد معاصر ایشان در مخالفت افراطی با تعطیلی شهرها طی بحران کرونا پرداخته اند. (Larson, 2020: xvii) به زبان دیگر، از منظر توضیح ایشان از دینامیسم‌های اجتماعی، به اقتضای میل طبیعی افراد به حفظ منافع خود، رویکردهایی نظیر خود-قرنطینه سازی به رویه معمول تبدیل می‌شود و آحاد افراد جامعه به صورتی خودخواسته، و نه ذیل اراده فائقه حکمرانی، راه‌های حفظ جان و صیانت از منافع خود را می‌یابند. در نگاهی از این دست کسانی که به این منطق طبیعی تن در نمی‌دهند بیش از هر کس دیگر خود را در معرض خطر قرار داده اند و دست کم بخشی از تلفات ناشی از امراضی این گونه متوجه این افراد می‌شود. نهایتا اختیارگرایی، بیش از دیگر گرایش‌ها در

فلسفه سیاسی، ایمنی گله‌ای را، به مثابه راهکار طبیعت، که در فراغ دخالت مشکل آفرین دولت‌ها به کار می‌افتد و عمل می‌کند، لحاظ می‌دارد و آن را به مثابه بخشی از واقعیت، که هزینه‌های به مراتب کمتری از دخالت دولت به بار می‌نشانند، می‌پذیرد. البته این رویکرد مخالفان سرسختی در میان متخصصان عرصه‌های مربوطه، هم چون برخی اپیدمیولوژیست‌ها، دارد؛ به گونه‌ای که برخی از ایشان ضمن تاکید بر ضرورت برخورداری از دولت‌های مسئول (responsible government) جهت مهار فراگیری‌های ویروسی، مخالفت با قرنطینه را «توهمی اختیارگرایانه» (libertarians fantasy) نامیده اند و «جهان به لحاظ قانونی تنظیم نیافته» (unregulated world) مورد نظر اختیارگرایان را ناموفق در مواجهه با فراگیری‌های ویروسی معرفی کرده اند. (Doherty, 2013: 168)

نتایج و پیامدهای پژوهش

این پژوهش به بررسی نحوه مواجهه نظریه‌های معاصر فلسفه سیاسی با بحران ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹، ویروسی از خانواده کرونا، اختصاص داشت. مطالعه، ذیل طبقه بندی ویژه‌ای که پیشنهاد داد، چهار ابر-نظریه مهم عدالت‌گرایی، سنت‌گرایی، نتیجه‌گرایی و آزادی‌گرایی را روی طیفی شناسایی کرد که بیانگر عبور از امر کل نگر متعین به امر جزء نگر نامتعیین است. در نگاهی به این چهار ابر-نظریه، که هر یک شامل مجموعه‌ای از نظریات هستند، چهار نظریه پربسامدتر و مطرح‌تر در زمینه و زمانه حاضر شناسایی گردید. بر این اساس نظریه انصاف‌گرایی در میان عدالت‌گرایان، جماعت‌گرایی در میان سنت‌گرایان، سودمندگرایی در میان نتیجه‌گرایان، و نهایتاً اختیارگرایی در میان آزادی‌گرایان شناسایی و معرفی گردید.

پژوهش نشان داد که به میزانی که نظریه‌های مطرح در فلسفه سیاسی از معرفت شناسی کل نگر متعین پیرامون عدالت‌گرایی به معرفت شناسی جزءنگر نامتعیین پیرامون آزادی‌گرایی نیل می‌کنند امکان دخالت کمتری را به حکمرانی، به مثابه کارگزار حایز صلاحیت برای تصمیم سازی در حوزه عمومی (با هدف حمایت از آسیب پذیرترین سطوح جامعه) طی شرایط همه‌گیری کرونا می‌بخشند.

به این ترتیب، در نگاهی مقایسه‌ای و تطبیقی، نظریه‌های معطوف به آزادی‌گرایی، در وهله نخست، و اختیارگرایی، در وهله بعدی، بیش از هر نظام وارده فلسفی دیگری در حوزه فلسفه سیاسی مخالف با وضع و اعمال محدودیت‌های اجتماعی در پی شیوع کرونا شناسایی شدند. ضمن آن که با توجه به تاکید سودمندگرایی و اختیارگرایی بر دینامیسم‌های طبیعی حاکم بر مناسبات، از جمله به دلیل درک ویژه‌ای که این گروه از نظریات از مفهوم اختیار آدمی یا آزادی به مثابه طبیعی‌ترین

منطق عملکرد در مناسبات بشری دارند، مشخص گردید که چرا از منظر آن‌ها مبارزه با اپیدمی‌ها و پاندمی‌هایی از این دست تا حد زیادی بر دوش خود-اصلاح‌گری روابط در پی برخورداری افراد از آزادی برای انتخاب از یک سوی و کارکردهای نظام طبیعت از سوی دیگر نهاده شده است. این توضیح نشان داد که چرا ذیل چنین رویکردهایی ایده طبیعی مصونیت گله‌ای، که بیانگر شناخته شده‌ترین و تداوم یافته‌ترین نحوه مهار امراض مسری در تاریخ بشر و نیز میان دیگر موجودات زنده است، بسی مورد توجه، وای بسا حمایت، این گروه از نظریه‌ها قرار گرفته است. در واقع میل به روش‌های داوطلبانه و کمتر دولت-محور، مانند خود-قرنطینه‌سازی، و نیز شیوه‌های طبیعی و نیز روش‌های خود-اصلاح‌گری غیرکنترلی، هم چون ایمنی گله‌ای، روی طیف نظریه‌های سیاسی از سمت انصاف‌گرایی تا اختیارگرایی (وجه معکوس طیف)، مرتبا تقویت می‌شود.

حاصل آن که می‌توان، به ترتیب از انصاف‌گرایی به جماعت‌گرایی و از جماعت‌گرایی به سودمندگرایی و از سودمندگرایی به اختیارگرایی، مرتبا شاهد کاهش رویکرد به سیاست‌گذاری کنترلی و دولت-محور بود. به این ترتیب ما با ماتریکسی از روابط مواجه هستیم که در آن منطق اقدام و عمل تابعی از جای‌گیری هر نظریه بر روی طیف مورد بحث از انصاف‌گرایی تا اختیارگرایی است. ذیلا این ماتریکس عرضه می‌گردد:

References

- 0 Abbasi, Ebrahim (2015) Communitarianism as a Method of Analysis: An Effort for Localization in Social Sciences, *Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, Volume 7, Issue 2, Spring 2015, Page 23-56.
- 0 Adelson, Howard L. (1995) "The Origins of a Concept of Social Justice" in *Social Justice in the Ancient World*, ed. K. D. Irani and Morris Silver, Westport: Greenwood Publishing Group.
- 0 Afolabi, Michael Olusegun (2018) "Public Health Disasters: A Global Ethical Framework", Pittsburgh: Springer.
- 0 Alavudeen, A.; Rahman, R. Kalil; Jayakumaran, M. (2008) "Professional Ethics and Human Values", New Delhi: Laxmi Publications.
- 0 Almgren, Gunnar (2006) "Health Care Politics, Policy, and Services: A Social Justice Analysis", New York: Springer Publishing Company.
- 0 Ashford, Nigel; Davies, Stephen (2012) "A Dictionary of Conservative and Libertarian Thought (Routledge Revivals)", New York: Routledge.
- 0 Audard, Catherine (2014), "John Rawls", New York: Routledge.
- 0 Barzilai, Gad (2010) "Communities and Law: Politics and Cultures of Legal Identities", Michigan: University of Michigan Press.
- 0 Battin, M. Pabst; Francis, Leslie P.; Jacobson, Jay A.; Smith, Charles B. (2009) "The Patient as Victim and Vector: Ethics and Infectious Disease", New York: Oxford University Press.
- 0 Bazelon, Emily (2020) "Restarting America Means People Will Die. So /When Do We Do It?" in: *The New York Times Magazine* (online), Accessed at 12/07/2020, <https://www.nytimes.com/2020/04/10/magazine/coronavirus-economy-debate.html>
- 0 Birks, Thomas Rawson (1874) "Modern Utilitarianism, Macmillan and Company", London: Macmillan and Co.
- 0 Bjørkdahl, Kristian; Carlsen, Benedicte (2018) "Introduction: Pandemics, Publics, and Politics—Staging Responses to Public Health Crises", Singapore: Palgrave Pivot.
- 0 Crosby, Alfred W. (2003) *America's Forgotten Pandemic: The Influenza of 1918*, New York: Cambridge University Press.
- 0 Doherty, Peter C. (2013) "Pandemics: What Everyone Needs to Know", New York: Oxford University Press.
- 0 Faessel, Victor (2018) "The Oxford Handbook of Global Studies", London: Oxford University Press.
- 0 Fishman, Dan (2020) "Libertarian Press Release on COVID-19" (online), accessed: 06/06/2020, <https://www.lp.org/libertarian-press-release-on-covid-19/>

- 0 Fleming, Mary Louise; Parker, Elizabeth (2012) "Introduction to Public Health", 2nd edition, Chatswood, New South Wales: Churchill Livingstone/Elsevier.
- 0 Folland, Sherman; Charles Goodman, Allen; Stano, Miron (2016) "The Economics of Health and Health Care: Pearson New International Edition", New York: Routledge.
- 0 Gaus, Gerald (2004) "Chandran Kukathas", Handbook of Political Theory, London: SAGE, 2004.
- 0 Gerstman, B. Burt (2003) "Epidemiology Kept Simple: An Introduction to Traditional and Modern Epidemiology", 2d Ed. New York: John Wiley & Sons.
- 0 Ghaderi, Zakaria (2012) "The Criticism of Philosophical Discourse of Modernity: Subject, Truth and Power in Michel Foucault's Thought", *Journal of occidentstudy*, Volume 2, Issue 2, Winter and Spring 2012, page 127-179 {in Persian}.
- 0 Haghghat, Sadegh S. (2019) Methodology of Political Science, Qom: Mofid University Press {in Persian}.
- 0 Hanewicz, Wayne B. (2011) "Pandemic" in Encyclopedia of Global Justice: A – I, Deen K. Chatterjee, London: Springer.
- 0 Heywood, Andrew, Politics (2010) Trans. Abd o alrahman e Alem, Tehran: Ney Publication {in Persian}.
- 0 Horton, John (2007) "Selfhood, Community and Democracy", in *Liberal Democracy and Its Critics*, April Carter; Geoffrey Stokes, Tehran: Allameh Tabataba i University {in Persian}.
- 0 Kymlicka, Will (2017) Contemporary Political Philosophy, Trans. Meisam Badamhi; Mohammad Mobasheri, Tehran: negah e moaser Publication {in Persian}.
- 0 Lal, Prerna (2006) "A Critique of the Social Contract - Hegel, Marx and Foucault" (online). Accessed at 23/06/2020, <https://ssrn.com/abstract=2217846> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2217846>
- 0 Larson, Heidi (2020) "Stuck: How Vaccine Rumors Start -- and Why They Don't Go Away", Oxford: Oxford University Press.
- 0 Lundy, Karen Saucier; Sharyn, Janes (2016) "Community Health Nursing: Caring for the Public's Health", Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning.
- 0 McCann, Gerard; Ó hAdhmaill, Felim (2020) "International Human Rights, Social Policy & Global Development: Critical Perspectives", Bristol; Chicago, IL: Policy Press.
- 0 Mishra, Sitakanta (2020) "The Post-Pandemic World Order: Nine Pointers", New York: IndraStra Global.

- 0 Mulgan, Tim (2014) "Understanding Utilitarianism", London and New York: Routledge.
- 0 Murray, Dale F. (2007) "Nozick, Autonomy and Compensation, London, New York: Continuum International Publishing Group.
- 0 Naidoo, Jennie; Wills, Jane (2009) "Foundations for Health Promotion", Edinburgh: Baillière Tindall.
- 0 Nozick, Robert (1974) "Anarchy, State, and Utopia", New York: Basic Books.
- 0 Nozick, Robert (1990) "Examined Life: Philosophical Meditations", New York: Simon & Schuster.
- 0 Rawls, John (1971) "A Theory of Justice", Cambridge MA: Harvard University Press.
- 0 Reiff, Mark R. (2020) "In the Name of Liberty: The Argument for Universal Unionization", Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- 0 Sagi, Avi (2008) "Tradition vs. Traditionalism", Amsterdam: BRILL/Rodopi.
- 0 Schmitz, David (2011) "The Right to Distribute in The Cambridge Companion to Nozick's Anarchy, State, and Utopia, Ed. Ralf M. Bader, John Meadowcroft, New York: Cambridge University Press.
- 0 Shelby, Will, j.; Dietz, Eric; R. Black, David (2012) "Classic Military War Principles Applied to Pandemic Preparation" in *Pandemic Planning*, j. Eric Dietz and David R. Black, New York: CRC Press.
- 0 Snowden, Frank (2019) "Epidemics and Society: From the Black Death to the Present", New Haven CT: Yale University Press.
- 0 Stott, Clifford; West, Owen; Harrison, Mark, (2020) "A Turning Point, Securitization, and Policing in the Context of Covid-19: Building a New Social Contract Between State and Nation?" *Policing: A Journal of Policy and Practice*.
- 0 Taylor, Steven (2019) "The Psychology of Pandemics: Preparing for the Next Global Outbreak of Infectious Disease", Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- 0 Walgrave, Lode (2002) "Restorative Justice and the Law: socio-ethical and juridical foundations for a systemic approach" in *Restorative Justice and the Law*, Lode Walgrave (Ed.), Devon, UK: Willan Publishing.
- 0 Weithman, Paul J. (1999) "Moral Psychology and Community, in *Philosophy of Rawls*, Volume 4, New York: Garland Publishing.
- 0 World Health Organization (1984) "Health promotion: a discussion document on the concept and principles" (online), Accessed at 23/06/2020,
<https://apps.who.int/iris/bitstream/10665/107835/1/E90607.pdf>